
Dokument z posiedzenia

A9-0402/2023

5.12.2023

SPRAWOZDANIE

w sprawie europejskiej świadomości historycznej
(2023/2112(INI))

Komisja Kultury i Edukacji

Sprawozdawczyni: Sabine Verheyen

SPIS TREŚCI

	Strona
PROJEKT REZOLUCJI PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO	3
UZASADNIENIE	10
ZAŁĄCZNIK: WYKAZ PODMIOTÓW LUB OSÓB, OD KTÓRYCH SPRAWOZDAWCZYNI OTRZYMAŁA INFORMACJE	13
INFORMACJE O PRZYJĘCIU SPRAWOZDANIA W KOMISJI PRZEDMIOTOWO WŁAŚCIWEJ	14
GŁOSOWANIE KOŃCOWE W FORMIE GŁOSOWANIA IMIENNEGO W KOMISJI PRZEDMIOTOWO WŁAŚCIWEJ	15

PROJEKT REZOLUCJI PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

w sprawie europejskiej świadomości historycznej (2023/2112(INI))

Parlament Europejski,

- uwzględniając art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
- uwzględniając swoją rezolucję z 19 września 2019 r. w sprawie znaczenia europejskiej pamięci historycznej dla przyszłości Europy¹,
- uwzględniając swoją rezolucję z 2 kwietnia 2009 r. w sprawie świadomości europejskiej i totalitaryzmu²,
- uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/692 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające program „Obywatele, równość, prawa i wartości” oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1381/2013 i rozporządzenie Rady (UE) nr 390/2014³,
- uwzględniając swoją rezolucję z 11 listopada 2021 r. w sprawie Europejskiego obszaru edukacji: wspólne całościowe podejście⁴,
- uwzględniając swoją rezolucję z 8 marca 2022 r. w sprawie roli kultury, edukacji, mediów i sportu w walce z rasizmem⁵,
- uwzględniając swoją rezolucję z 6 kwietnia 2022 r. w sprawie realizacji działań w zakresie edukacji obywatelskiej⁶,
- uwzględniając swoją rezolucję z 14 grudnia 2022 r. w sprawie realizacji Nowego europejskiego programu na rzecz kultury i strategii UE w dziedzinie międzynarodowych stosunków kulturalnych⁷,
- uwzględniając swoją rezolucję z 21 stycznia 2021 r. w sprawie europejskiej strategii na rzecz równouprawnienia płci⁸,
- uwzględniając komunikat Komisji z 18 września 2020 r. zatytułowany „Unia równości: Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025” (COM(2020)0565),
- uwzględniając komunikat Komisji z 14 czerwca 2016 r. w sprawie zapobiegania radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu (COM(2016)0379),

---

¹ [Dz.U. C 171 z 6.5.2021, s. 25.](#)

² [Dz.U. C 137 E z 27.5.2010, s. 25.](#)

³ [Dz.U. L 156 z 5.5.2021, s. 1.](#)

⁴ [Dz.U. C 205 z 20.5.2022, s. 17.](#)

⁵ [Dz.U. C 347 z 9.9.2022, s. 15.](#)

⁶ [Dz.U. C 434 z 15.11.2022, s. 31.](#)

⁷ [Dz.U. C 177 z 17.5.2023, s. 78.](#)

⁸ [Dz.U. C 456 z 10.11.2021, s. 208.](#)

- uwzględniając Europejską konwencję kulturalną z 19 grudnia 1954 r.⁹,
  - uwzględniając przeprowadzone przez parlamentarną Komisję Kultury i Edukacji badanie pt. „Europejska pamięć historyczna: strategie polityczne, wyzwania i perspektywy”¹⁰,
  - uwzględniając przeprowadzone przez parlamentarną Komisję Kultury i Edukacji badanie pt. „Europejska tożsamość”¹¹,
  - uwzględniając art. 54 Regulaminu,
  - uwzględniając sprawozdanie Komisji Kultury i Edukacji (A9-0402/2023),
- A. mając na uwadze, że złożona, pełna konfliktów i budząca spory przeszłość Europy stanowi zarówno wyzwanie, jak i szansę na integrację europejską, a oparta na wiedzy świadomość historyczna wzmacnia wzajemne zrozumienie i tolerancję;
  - B. mając na uwadze, że niesprawiedliwość ze względu na płeć, przekonania lub pochodzenie etniczne, między innymi w formie antysemityzmu i antycyganizmu, od wieków są obecne w historii Europy i wpływają zarówno na nią, jak i na resztę świata;
  - C. mając na uwadze, że uważne podejście do historii, w tym przypadków niesprawiedliwości, pomaga nam zwalczać różne formy nietolerancji i nierówności oraz budować bardziej integracyjne społeczeństwa;
  - D. mając na uwadze, że historii nigdy nie można relatywizować, zniekształcać ani fałszować do celów politycznych;
  - E. mając na uwadze, że negowanie historii i inne formy jej stronniczej interpretacji stanowią poważne zagrożenie, prowadzą do braku zaufania i do konfliktów między ludami i narodami oraz osłabiają starania na rzecz sprawiedliwości historycznej i pojednania;
  - F. mając na uwadze, że zajmowanie się przeszłością wymaga jak największej bezstronności i obiektywizmu zarówno w badaniach historycznych, jak i w sferze politycznej;
  - G. mając na uwadze, że pamięć historyczna ma w sobie dużą dozę subiektywizmu, ponieważ wybieranie, co zapamiętać i jak zinterpretować przeszłość, zawsze wiąże się z ocenami wartościującymi;
  - H. mając na uwadze, że chociaż istnieją fakty historyczne oparte na profesjonalnej pracy historyków obejmującej badania, nauczanie oraz zachowane źródła historyczne i miejsca o szczególnym znaczeniu historycznym, nie ma jednej monolitycznej,

⁹ Zob.: <https://rm.coe.int/168006457e>.

¹⁰ [Badanie – „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives” \[Europejska pamięć historyczna: strategie polityczne, wyzwania i perspektywy\] \(wydanie drugie\), Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej Unii Europejskiej, Departament Tematyczny ds. Polityki Strukturalnej i Polityki Spójności, kwiecień 2015 r.](#)

¹¹ [Badanie – „European Identity” \[Europejska tożsamość\], Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Wewnętrznej Unii Europejskiej, Departament Tematyczny B ds. Polityki Strukturalnej i Polityki Spójności, kwiecień 2017 r.](#)

niepodważalnej i stale utrzymującej się prawdy historycznej, którą jakaś grupa lub naród może zmonopolizować, upierać się, że należy ona wyłącznie do nich, i wykorzystywać, by negować istnienie innych ludów, narodów lub państw;

- I. mając na uwadze, że podejścia interdyscyplinarne i kontekstualizacja to podstawowe elementy edukacji historycznej, która musi być powiązana z europejską edukacją obywatelską oraz programami wymiany i mobilności;
- J. mając na uwadze, że promowanie krytycznej świadomości historycznej ponad granicami – między innymi poprzez edukację – jest kluczowe, by Europejczycy mogli rozumieć przeszłość i się z nią pogodzić, raźnie stawiać czoła teraźniejszości i pracować na rzecz wspólnej przyszłości;
- K. mając na uwadze, że europejska świadomość historyczna jest rozumiana jako indywidualna i zbiorowa umiejętność rozumienia, krytycznej oceny i wyciągania wniosków z historii, ułatwiająca dostrzeżenie nierozzerwalnego związku i współzależności między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością;

Rozliczanie przeszłości Europy jako zagrożenie i szansa

- 1. przyznaje, że z uwagi na różnorodne i często rozbieżne historie europejskich narodów i państw wszelkie próby zajmowania się historią na szczeblu politycznym są trudne i potencjalnie niebezpieczne oraz że próby sterowania upamiętnianiem i interpretacją przeszłości zawsze okazują się wyzwaniem;
- 2. podkreśla potencjał zasady „historia nauczycielką życia” i uważa, że szczególnie tragiczne okresy i mroczne oblicza historii Europy to nie tylko dobitne przypomnienie błędów, których nie można powtórzyć, ale również wezwanie do wspólnego działania dla dobra demokratycznych i otwartych społeczeństw w Unii i na świecie;
- 3. uważa, że każdy demokratyczny organ polityczny musi podchodzić do historii w sposób odpowiedzialny, skupiony na wspólnych europejskich wartościach, oparty na faktach i krytyczny, aby uwrażliwiać obecne i przyszłe pokolenia tak na osiągnięcia, jak i na niedociągnięcia przeszłości, wzmacniać autorefleksyjny dyskurs publiczny oraz zrozumienie i pojednanie wewnątrz poszczególnych grup społecznych, narodów i państw oraz między nimi;

Polityka przeszłości w Unii Europejskiej – ocena krytyczna

- 4. podkreśla, że potrzebna jest uczciwa ocena „polityki przeszłości” Unii, poprzez którą stara się ona zwiększać legitymizację projektu europejskiego i wzmacniać poczucie przynależności Europejczyków i pokojową koegzystencję narodów zamieszkujących nasz kontynent oraz która będzie dotyczyła w równym stopniu sukcesów i istniejących niedociągnięć, a także tego, jak do tej pory zachęcano obywateli do interakcji z historią;
- 5. uznaje szereg wcześniejszych i obecnych inicjatyw na szczeblu europejskim, które służą wspieraniu wspólnej europejskiej pamięci historycznej, w tym Dzień Pamięci o Ofiarach Holokaustu, Europejski dzień pamięci ofiar wszystkich reżimów totalitarnych i autorytarnych, ustanowienie specjalnego komponentu pamięci o przeszłości w dawnych programach „Europa dla Obywateli” i obecnych programach „Obywatelstwo, równość,

prawa i wartości” oraz różne rezolucje Parlamentu, na przykład z 2 kwietnia 2009 r. w sprawie świadomości europejskiej i totalitaryzmu oraz z 19 września 2019 r. w sprawie znaczenia europejskiej pamięci historycznej dla przyszłości Europy;

6. wyraża zaniepokojenie utrzymującą się ukrytą konkurencją i częściową niekompatybilnością między różnymi ramami i kulturami pamięci w Europie, nie tylko między Europą Zachodnią i Wschodnią, ale także między niektórymi krajami i narodami w poszczególnych częściach kontynentu; podkreśla, że wszystkie kraje europejskie mają zbieżne i rozbieżne doświadczenia, które należą do wspólnej europejskiej historii; zwraca uwagę na zbrodnie popełnione przez nazistowskie, faszystowskie i komunistyczne reżimy totalitarne oraz w czasach kolonializmu, a także na rolę, jaką zbrodnie te odegrały w kształtowaniu postrzegania historii w Europie; podkreśla, że należy zniwelować istniejące podziały regionalne i ideologiczne w świadomości historycznej między krajami i narodami europejskimi, aby stworzyć wspólną płaszczyznę dialogu oraz osiągnąć wzajemne zrozumienie i szacunek;
7. zauważa, że z jednej strony koszmary przeszłości tworzą „negatywny mit założycielski” i silne poczucie celu europejskiego projektu pokojowego, ale z drugiej fakt, że Unia skupia się głównie na opowiadaniu swojej historii od negatywnej strony, grozi pielęgnowaniem teleologicznej, nadmiernie uproszczonej, czarno-białej wizji przeszłości, co może utrudniać pełne zrozumienie skomplikowanych dziejów Europy i ograniczać chęć do kwestionowania stereotypów i świętych krów historii narodowej;

Oparta na wiedzy europejska świadomość historyczna

8. uznaje, że szersze i bardziej całościowe rozumienie historii Europy jest konieczne, aby wykształciła się krytyczna i autorefleksyjna europejska świadomość historyczna, czemu posłuży zwłaszcza poszerzenie obszaru zainteresowania obecnych europejskich inicjatyw na rzecz pamięci o przeszłości oraz należyte uwzględnianie grup, które dotąd były niedostatecznie reprezentowane, i innowacyjnego nauczania historii;
9. podkreśla znaczenie odejścia od europejskiej „kultury pamięci”, która jest w przeważającej mierze odgórna i nastawiona na określanie, co Europejczycy powinni pamiętać, w kierunku oddolnej i kierowanej przez obywateli „kultury pamiętania”, opartej na wspólnych zasadach i wartościach europejskich, skupiającej się na rozwijaniu zdolności do krytycznego przepracowywania przeszłości na szczeblu lokalnym regionalnym, krajowym i europejskim, w które zaangażowane są organizacje społeczeństwa obywatelskiego;
10. uznaje kluczowe znaczenie oparcia europejskiego podejścia do przeszłości na naszych podstawowych wartościach zapisanych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz na tradycjach religijnych i filozoficznych leżących u podstaw takich wartości, a także stworzenia otwartego pola do dyskusji, co umożliwi zajęcie się trudnymi elementami narodowych historii oraz wzajemne zrozumienie i pojednanie wewnątrz narodów europejskich, między nimi samymi oraz między nimi a resztą świata;
11. uważa, że wolność nauczania, uczenia się i prowadzenia badań, w tym bezpłatny dostęp do archiwów i źródeł, wraz ze swobodą wypowiedzi artystycznej, jest niezbędna do tworzenia i rozpowszechniania bezstronnej i opartej na dowodach wiedzy w społeczeństwach demokratycznych, w szczególności krytycznego podejścia do historii;

wzywa Komisję i państwa członkowskie do ochrony tych swobód między innymi za pomocą unijnego mechanizmu praworządności, ponieważ są obecnie zagrożone, czego szczególnie dowodzą przypadki niewłaściwego stosowania przepisów dotyczących pamięci;

12. podkreśla kluczową rolę edukacji i wzywa państwa członkowskie do zaktualizowania ich obecnych programów i metodologii nauczania, aby przesunąć nacisk z historii narodowej na historię europejską i globalną oraz skupić się w większym stopniu na ponadnarodowym rozumieniu historii, w szczególności przez uwzględnienie różnych sposobów patrzenia na historię oraz wspieranie stylów nauczania, które przedkładają refleksję i dyskusję ponad przekazywanie wiedzy i są przede wszystkim nastawione na nauczenie uczniów jak, a nie co myśleć;
13. podkreśla, jak ważna jest nauka o integracji europejskiej, historii, instytucjach i podstawowych wartościach Unii oraz o obywatelstwie europejskim, aby wykształcić się europejskie poczucie przynależności; apeluje, aby nauczanie o europejskiej historii i integracji, które należy rozpatrywać w kontekście globalnym, oraz europejska edukacja obywatelska stały się integralną częścią krajowych systemów edukacji; docenia wysiłki podejmowane na szczeblu unijnym, aby poszerzać wiedzę o Unii i jej historii, w tym akcje „Jean Monnet”; wzywa Komisję i państwa członkowskie, by starały się – między innymi za pośrednictwem grupy roboczej europejskiego obszaru edukacji ds. równości i wartości – osiągnąć konkretne rezultaty w rozwoju europejskiej świadomości historycznej oraz by wspólnie opracowały „Podręcznik UE” na zajęcia objęte programem nauczania, który będzie zawierał wspólne wytyczne oraz bezstronne fakty i dane liczbowe do wykorzystania w nauczaniu historii Europy;
14. uważa, że szowinizm, stereotypy płciowe, asymetria władzy i nierówności strukturalne są głęboko zakorzenione w historii Europy i ubolewa, że w nauczaniu historii brakuje wielokulturowości i uwzględniania aspektu płci; uważa, że kluczowe znaczenie ma zajęcie się kwestią marginalizacji kobiet i innych niedostatecznie reprezentowanych grup społecznych w historii, i wzywa państwa członkowskie, by dopilnowały, aby w krajowych programach nauczania stawiano na to odpowiedni nacisk;
15. podkreśla, że nauczanie historii powinno być interdyscyplinarne i intersekcjonalne oraz należy w nim stosować innowacyjne i ukierunkowane na osobę uczącą się metody, takie jak metody interaktywne, narracyjne i oparte na wyciąganiu wniosków dla wszystkich pokoleń, z wykorzystaniem kompleksowego zestawu źródeł, technologii i materiałów edukacyjnych, w tym transgranicznych i transnarodowych podręczników i historii przekazywanej ustnie, oraz promować umiejętności analityczne i krytyczne myślenia;
16. uznaje centralną rolę, jaką odgrywają nauczyciele w kształtowaniu się i przekazywaniu kompetencji, które są konieczne do zrozumienia i krytycznej oceny faktów historycznych, oraz podkreśla, jak ważne jest, by nauczyciele nie tylko otrzymywali odpowiednie szkolenie, ale również nieustannie doskonalili się zawodowo, w tym angażowali się w partnerskie uczenie się i wymianę najlepszych praktyk na szczeblu zarówno krajowym, jak i ponadnarodowym; podkreśla w tym kontekście wartość akademii nauczycielskich Erasmus+;
17. wzywa państwa członkowskie do zapewnienia nauczycielom (historii) zindywidualizowanych materiałów i szkoleń, które umożliwią im poznanie

ponadnarodowych aspektów i bogactwa historii, odpowiednich metod dydaktycznych i zasad nowoczesnego nauczania i których głównym celem będzie kształcenie autorefleksyjnych młodych ludzi;

18. podkreśla, że ogromne znaczenie ma gromadzenie danych oraz porównywanie i ocenianie metod i narzędzi nauczania historii, oraz z zadowoleniem przyjmuje prace wyspecjalizowanych organizacji zarówno rządowych, jak i pozarządowych działających w tej dziedzinie, w tym obserwatorium nauczania historii w Europie Rady Europy i EUROCLIO; podkreśla, że do obserwatorium powinno przystąpić więcej państw członkowskich UE;
19. zauważa, że muzea mają potencjał, by krytycznie zajmować się budzącą spory historią Europy, a jednocześnie szerzyć wiedzę o przeszłości i budować świadomość historyczną, czego najlepszym przykładem jest Dom Historii Europejskiej, sztandarowy projekt, na który należy przeznaczyć odpowiednie zasoby, aby umożliwić mu szersze oddziaływanie na opinię publiczną w Europie;
20. podkreśla, jak ważne jest zachowywanie bogatego dziedzictwa kulturowego i historycznego Europy oraz miejsc pamięci, zwłaszcza dla budowania krytycznej świadomości historycznej, pod warunkiem że nie nadużywa się ich do celów ideologicznych, oraz podkreśla rolę, jaką w tym względzie mogą odegrać znak dziedzictwa europejskiego i niezależne instytucje promujące dziedzictwo europejskie, zarówno materialne, jak i niematerialne; zachęca państwa członkowskie, by wzmogły wysiłki na rzecz określania i ochrony miejsc pamięci demokratycznej, zwłaszcza tych związanych z grupami niedostatecznie reprezentowanymi; podkreśla potencjał Europeany jako europejskiej biblioteki cyfrowej, archiwum, muzeum i platformy edukacyjnej;
21. dostrzega potencjał mediów cyfrowych i rosnący poziom cyfryzacji w nauczaniu, a jednocześnie wyraża głębokie zaniepokojenie coraz większym wykorzystywaniem kanałów cyfrowych do manipulacji politycznych i rozpowszechniania dezinformacji, w tym tych dotyczących historii, czego przykładem jest rosyjski rewizjonizm historyczny, który towarzyszy rosyjskiej wojnie napastniczej przeciwko Ukrainie; wzywa Komisję i państwa członkowskie, by wzmogły wysiłki na rzecz rozwoju umiejętności korzystania z mediów i umiejętności cyfrowych oraz wyposażenia nauczycieli i uczniów w odpowiednie kompetencje i narzędzia, które ułatwią im oparte na faktach nauczanie historii oraz umożliwiają im identyfikację, kontekstualizację i analizę tradycyjnych i współczesnych źródeł historycznych;
22. podkreśla, że transgraniczne możliwości mobilności edukacyjnej oferowane przez programy europejskie i inne programy mobilności sprzyjają wymianie pomysłów, upowszechnianiu wiedzy przekrojowej i zrozumieniu międzykulturowemu, pomagają pokonywać bariery krajowe i zapewniają lepsze zrozumienie przeszłości i teraźniejszości;
23. wzywa Komisję i państwa członkowskie do wzmocnienia narzędzi dostępnych obecnie na szczeblu europejskim, aby rozwijać krytyczną i (auto)refleksyjną europejską świadomość historyczną – obejmuje to zwłaszcza program Erasmus+, który promuje mobilność i międzykulturowe uczenie się jako kluczowe narzędzia lepszego rozumienia

innych kultur i narodów, oraz program CERV, który wspiera transgraniczne projekty pamięci o przeszłości i promuje zaangażowanie obywatelskie;

24. zwraca się do instytucji europejskich, państw członkowskich, krajów kandydujących i potencjalnych krajów kandydujących, instytucji edukacyjnych i podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, by bardziej zdecydowanie starały się wspierać pojednanie, powstrzymywały się od wszelkich prób wykorzystywania historii do celów politycznych i reagowały na takie próby oraz zwalczały rewizjonizm historyczny i negowanie historii zarówno w Unii Europejskiej, jak i poza nią; przypomina, jak ważne są te działania dla przyszłych rozszerzeń Unii;

Spojrzenie na spuściznę przeszłości i przyszłość UE

25. opowiada się za ideałami kultury pamiętania i świadomości historycznej w oparciu o wspólne europejskie wartości i praktyki podchodzenia do przeszłości bez nadmiernego spłaszczenia lub upraszczania historii;
26. wyraża nadzieję, że krytyczna autorefleksja wokół historii i odpowiedzialności historycznej na szczeblu krajowym doprowadzi do powstania prawdziwie europejskiego refleksyjnego dyskursu o przeszłości kontynentu, przy czym historia nie będzie nadużywana do celów politycznych, a europejskie ludy stworzą wspólnotę losów w oparciu o wspólne prace historyczne;
27. przewiduje, że pamięci zbiorowe będą współtworzyć i ostatecznie połączyć się w europejską sferę publiczną, w której rozbieżne kultury pamięci będą raczej się uzupełniać niż ze sobą rywalizować, oraz że historia stanie się przedmiotem działań obywatelskich zamiast politycznych;

o

o o

28. zobowiązuje swoją przewodniczącą do przekazania niniejszej rezolucji Radzie i Komisji.

UZASADNIENIE

Sprawozdanie¹ w dużej mierze opiera się na konkluzjach dwóch badań zleconych przez Komisję Kultury i Edukacji Parlamentu Europejskiego zatytułowanych „Europejska pamięć historyczna: strategie polityczne, wyzwania i perspektywy” oraz „Europejska tożsamość”². Położono w nim nacisk na koncepcję „świadomości historycznej”.

Zasadnicze znaczenie świadomości historycznej wynika z podstawowego założenia, że wiedza o historii nie tylko jest wartością samą w sobie, ale również wspiera nas w interpretowaniu teraźniejszości i kształtowaniu przyszłości.

Świadomość historyczna pomaga nam zrozumieć nie tylko przeszłość, lecz także to, kim jesteśmy i w jakim momencie się znajdujemy. Innymi słowy, świadomość historyczna nie tylko pomaga rozwijać wrażliwość wobec przeszłości i jej zrozumienie, ale także zwiększa samoświadomość nas samych jako Europejczyków w odniesieniu do historii.

Krytyczny przegląd przeszłości nie powinien jednak ograniczać się do zwracania uwagi na ofiary reżimów autorytarnych i totalitarnych – należy ponownie ocenić wszystkie mroczne strony europejskiej historii, w tym kolonializm, rasizm, łamanie praw człowieka i historyczną niesprawiedliwość wobec kobiet.

Mając to na uwadze, niniejsze sprawozdanie Parlamentu Europejskiego w sprawie europejskiej świadomości historycznej składa się z czterech części.

- W pierwszej części („Rozliczanie przeszłości Europy jako zagrożenie i szansa”) podkreślono znaczenie odpowiedzialnego i krytycznego podejścia do historii jako warunku sine qua non, jako nieodzownej potrzeby wyciągnięcia wniosków z naszej przeszłości.
- W części drugiej („Polityka przeszłości w Unii Europejskiej – ocena krytyczna”) opisano niebezpieczeństwo pielęgnowania teleologicznej i uproszczonej narracji historycznej, w której okrucieństwa przeszłości służą jako „negatywny mit założycielski” integracji europejskiej.
- Część trzecia („Oparta na wiedzy europejska świadomość historyczna”) dotyczy rozwoju opartej na faktach europejskiej świadomości historycznej oraz opisuje sposoby osiągnięcia tego celu.
- Część czwarta i ostatnia („Spojrzenie na spuściznę przeszłości i przyszłość UE”) propaguje nową „kulturę pamiętania”, która buduje świadomość historyczną, a jej

---

¹ Uzasadnienie towarzyszące niniejszemu sprawozdaniu parlamentarnej Komisji Kultury i Edukacji nieznacznie zmieniono po głosowaniu w komisji 28 listopada 2023 r. i wycofaniu się pierwotnie wyznaczonego sprawozdawcy.

² Prutsch, Markus J. (2015 [wydanie drugie]). European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives [Europejska pamięć historyczna: strategie polityczne, wyzwania i perspektywy], Bruksela: Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Zewnętrznej Unii Europejskiej; Prutsch, Markus J. (2017). European Identity [Europejska tożsamość]. Bruksela: Parlament Europejski, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Zewnętrznej Unii Europejskiej.

fundamentami są wspólne europejskie wartości i praktyki.

1. Rozliczanie przeszłości Europy jako zagrożenie i szansa

Jak przy kilku okazjach słusznie zauważył Jacques Delors, obywatele Europy „nie mogą zakochać się w jednolitym rynku” (1989)³. Dla rozwinięcia się poczucia wspólnej przynależności niezbędne są prace nad pamięcią zbiorową, ponieważ pamięć zbiorowa jest kluczem do tworzenia i wzmacniania tożsamości grupowej.

Nie istnieje jednak jedna konkretna europejska pamięć zbiorowa. Wspomnienia narodów i ludów tworzących UE są pełne wojen, konfliktów i sporów. Jeśli zatem chcemy stworzyć pamięć zbiorową, musimy zainicjować proces *Vergangenheitsbewältigung* („rozliczenie się z przeszłością” / „przezwyciężanie przeszłości”), zwłaszcza aby naprawić przeszłość w sposób krytyczny i znaczący zarówno na szczeblu państw członkowskich, jak i Unii Europejskiej.

2. Polityka przeszłości w Unii Europejskiej – ocena krytyczna

Z historycznego punktu widzenia nie należy postrzegać Europy jako jednolitej cywilizacji i przestrzeni geopolitycznej, co zauważył już Norbert Elias w 1939 r.⁴ Ostatecznym celem europejskiej polityki na rzecz pamięci nie może być rozwijanie wyobrazonego poczucia wspólnej przeszłości, a wytyczenie jasnego kierunku dla przyszłości UE i wzmocnienie wspólnego poczucia przynależności europejskiej.

Giorgio Agamben słusznie twierdzi, że jeśli idea Europy ma jakiegokolwiek znaczenie, polega ona na tym, że Europejczycy „mogą dotrzeć do swojej prawdy jedynie przez konfrontację z przeszłością, jedynie przez rozliczanie rachunków ze swoją historią”⁵.

Niewątpliwie Unia rozmyślnie podjęła działania, by poradzić sobie z trudną przeszłością czy też przeszłościami Europy – angażuje się w prace nad pamięcią i przeznacza duże środki na ten cel.

Choć w oficjalnych dyskursach UE często mówi się o przeszłości, to na szczeblu europejskim zbyt rzadko zajmujemy się „trudnymi przeszłościami” w wystarczająco szeroki i refleksyjny sposób.

3. Oparta na wiedzy europejska świadomość historyczna

Jeżeli chcemy zrobić pierwszy krok na drodze do opartej na faktach świadomości historycznej w Europie, musimy przestać budować europejską pamięć zbiorową wyłącznie na jednym negatywnym micie założycielskim, ponieważ utrudnia to krytyczną analizę przeszłości.

Unia Europejska to wspólnota losów (*Schicksalsgemeinschaft*) i tak również powinna być rozumiana, a nie jako wspólnota jednej pamięci zbiorowej. W ten właśnie sposób należy

³ Delors, Jacques (1989). Oświadczenie o ogólnych kierunkach polityki Komisji przedstawione Parlamentowi Europejskiemu przez przewodniczącego Komisji Jacques’a Delorsa i odpowiedź na późniejszą debatę parlamentarną. Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich (Biuletyn Wspólnot Europejskich, dodatek nr 1/89), s. 6.

⁴ Zob. Elias, Norbert (1939). *Über den Prozeß der Zivilisation* (2 tomy). Bazylea: Verlag Haus zum Falken. Wydanie polskie: Elias, Norbert (2011). *O procesie cywilizacji*. Warszawa: W.A.B., tłum. Tadeusz Zabłudowski i Kamil Markiewicz.

⁵ Agamben, Giorgio (2017). *Creazione e anarchia. L’opera nell’età della religione capitalista*. Vicenza: Neri Pozza.

patrzeć na „historyczną podróż” Europejczyków.

Oto, jakie znaczenie ma świadomość historyczna: jest odpowiednim narzędziem, które pomaga nam określić, jak rozumiemy historię i jak się do niej odnosimy; przyczynia się do uznania historyczności naszej sytuacji. Innymi słowy, pomaga rozwijać umiejętności interpretowania i rozpoznawania przeszłości w formie historii. Świadomość historyczna rozwija także zdolność do wykorzystywania doświadczeń i rozumienia współczesnych sytuacji i tożsamości⁶. „Historia” nie jest sumą faktów z przeszłości, a znaczeniem, które tworzy się w procesie konceptualizacji i przetwarzania faktów. Można powiedzieć, że historia to „samopoznanie”.

4. Spojrzenie na spuściznę przeszłości i przyszłość UE

Nie można wykorzystywać pamięci na szczeblu unijnym jako rodzaju miękkiej siły, by wyrażać stanowiska polityczne lub bronić politycznych interesów. Myślenie o historii i praca z nią jest raczej formą orientacji w stosunku do teraźniejszości i przyszłości⁷. Dlatego też głównym celem uczenia się historii powinno być kształtowanie świadomości historycznej jako zdolności zarówno zbiorowej, jak i indywidualnej.

Ogólnie rzecz biorąc, sprawozdanie jest wyrazem ideału „kultury pamiętania” i świadomości historycznej, która opiera się na wspólnych europejskich wartościach i praktykach mierzenia się z przeszłością, a jednocześnie pozwala uniknąć wszelkiego uproszczenia historii.

---

⁶ Popa, Nathalie (2023). „How Meaning Making Cultivates Historical Consciousness: Identifying a Learning Trajectory and Pedagogical Guidelines to Promote It” [Jak tworzenie znaczeń kształtuje świadomość historyczną: identyfikacja trajektorii uczenia się i wytyczne pedagogiczne służące jej promowaniu]. *The Social Studies* 114:4, s. 139–159, tu s. 142f.

⁷ Nordgren, Kenneth (2019). „Boundaries of Historical Consciousness: a Western Cultural Achievement or an Anthropological Universal” [Granice świadomości historycznej: zachodnie osiągnięcie kulturowe czy antropologiczne uniwersalia]. W: *Journal of Curriculum Studies* 51:6, s. 779–797, tu s. 791.

**ZAŁĄCZNIK: WYKAZ PODMIOTÓW LUB OSÓB,
OD KTÓRYCH SPRAWOZDAWCZYNI OTRZYMAŁA INFORMACJE**

Sprawozdawczynie oświadcza na własną odpowiedzialność, że nie otrzymała informacji od żadnego podmiotu ani osoby, które należałoby wymienić w tym załączniku zgodnie z art. 8 załącznika I do Regulaminu. 28 listopada 2023 r., po rezygnacji sprawozdawcy, funkcję tę objęła przewodnicząca komisji.

Podmiot lub osoba
Nie dotyczy.

**INFORMACJE O PRZYJĘCIU
SPRAWOZDANIA W KOMISJI PRZEDMIOTOWO WŁAŚCIWEJ**

Data przyjęcia	28.11.2023
Wynik głosowania końcowego	+ : 19 - : 7 0 : 1
Posłowie obecni podczas głosowania końcowego	Asim Ademov, Andrea Bocskor, Ilana Cicurel, Laurence Farreng, Tomasz Frankowski, Catherine Griset, Sylvie Guillaume, Hannes Heide, Irena Joveva, Petra Kammerevert, Niyazi Kizilyürek, Niklas Nienäß, Rob Rooker, Marcos Ros Sempere, Monica Semedo, Andrey Slabakov, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
Zastępcy obecni podczas głosowania końcowego	João Albuquerque, Ibán García Del Blanco, Chiara Gemma, Łukasz Kohut, Marcel Kolaja, Emmanuel Maurel, Wolfram Pirchner

**GŁOSOWANIE KOŃCOWE W FORMIE GŁOSOWANIA IMIENNEGO
W KOMISJI PRZEDMIOTOWO WŁAŚCIWEJ**

19	+
PPE	Ademov Asim, Frankowski Tomasz, Pirchner Wolfram, Sojdrová Michaela, Verheyen Sabine, Zagorakis Theodoros
Renew	Cicurel Ilana, Farreng Laurence, Joveva Irena, Semedo Monica
S&D	Albuquerque João, García Del Blanco Ibán, Guillaume Sylvie, Heide Hannes, Kammerevert Petra, Kohut Lukasz, Ros Sempere Marcos
Verts/ALE	Kolaja Marcel, Nienaß Niklas

7	-
ECR	Gemma Chiara, Rooker Rob, Slabakov Andrey
ID	Griset Catherine
NI	Bocskor Andrea
The Left	Kizilyürek Niyazi, Maurel Emmanuel

1	0
PPE	Zver Milan

Objaśnienie używanych znaków:

+ : za

- : przeciw

0 : wstrzymało się